

sét; az 1652-ben Patakon megjelent *Vestibulum*-ról azt írja, hogy annak, úgy látszik, egy példánya sem maradt fenn, holott Magyarországon 3 példány található belőle (Szabó K. RMK. II. köt.) Mitsem tud arról, hogy Comenius 1652-ben Patakon kiadta Fortius Joachim *De Ratione Studii* c. tanulmányát, Erasmus hasonló című értekezésével együtt.

Ha ezekről mitsem tud szerzőnk, nem nagyon csodálkozhatunk rajta, hogy az újabb magyar Comenius-irodalomról sem tud semmit. Nem tud arról, hogy 1892-ben, míg Gautsch osztrák közoktatásügyi miniszter botor rendelettel eltiltotta Csehországban a Comenius-ünnepélyeket, a magyar pedagógiai világ lelkesen megünnepelte Comenius születésének 300 éves fordulóját, a Magyar Paedagogiai Társaság Comenius-kiállítást rendezett, a sárospataki főiskola pedig egykori nagynevű pedagogarchája emlékezetére cseh-morva ifjak részére Comenius-alapítványt létesített, amelyen 1913–14-ben volt is egy cseh ifjú; nem tud arról, hogy Comenius pataki működését részletesen ismertette Dezső Lajos (1883) és Szinyei Gerzson (*Sárospataki Lapok* 1892. és 1894. évf.); nem tud Iványi Ede Comenius-életrajzáról (1906); nem Fináczy Ernő alapos, elfogulatlan és rokonszenves méltatásáról (*Az újkori nevelés története*, 18–49. l.), — vagyis a Comeniusról szóló gazdag nemzetközi irodalomból hazánkat egyszerűen kihagyja. Nemcsak nekünk, hanem magának, saját művének is ártott vele!

Francia könyvben alig szokott sajtóhiba akadni; annál feltűnőbb, hogy szerzőnk Comenius két, Patakon készült művének címét sajtóhibával közli (*Illustriae*, e h. *Illustris*, és *sensualis*; e h. *sensualium*; 83., 254. l.).

Rácz Lajos.

IRODALOM.

Psychológiai tanulmányok a lélektannak és határterületeinek elméleti és gyakorlati kérdéseiről. Prof. Dr. Ranschburg Pál tiszteletére a Gyógy-pedagógiai Psychológiai M. Kir. Laboratórium negyedszázados jubileuma alkalmából írták tanítványai, külföldi és hazai tisztelői és munkatársai. Szerkesztette a jubileum szervezőbizottságának megbízásából Dr. Schnell János. 65 ábrával. Bp. 1929. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság kiadása. (N. 8-r., VIII + 493 l.)

Az a feladatomból, hogy Ranschburg Pál egyetemi rk. tanár, egészségügyi főtanácsos munkásságát a tiszteletére készült vaskos kötet alapján röviden ismertessem. Akár Ranschburgnak és laboratóriumának 25 éves tudományos működését, akár tisztelőinek és munkatársainak értékes műveit veszem, vagy magát az emlékkönyvet nézem, úgy érzem, hogy a közönséges emberi erőt meghaladó munka jutott osztályrészemül. De a nagy tudós munkássága annyira összeforrott a vezetésemre bízott s az értelmi fejlődésünkben korláto-

zott gyermekek oktatására szolgáló budapesti állami kiegészítő-iskola működésével, hogy a megítélt feladatot nem tudtam magamtól elhárítani.

1902-ben Ranschburg, mint fiatal, de már akkor jőnévű elmeorvos, bátor elhatározással pszichológiai laboratóriumot alapít s feladatául az emberi elme exakt megismerését és a szükséges módszerek megteremtését tűzi ki. A korán elhunyt Náray-Szabó Sándor közoktatásügyi államtitkár rögtön felismeri a vállalkozás nagy jelentőségét, készséggel támogatja, s a laboratórium a budapesti állami kiegészítő-iskolával kapcsolatosan megkezdí működését. Az azóta lepergett 25 esztendő alatt az alapító világhírű tudóssá, egyetemi rk. tanárrá, híres és keresett elmeorvossá és elmeszakértővé lett, fegyelmezett munkatársakat gyűjtött maga köré. Laboratóriumát gr. Apponyi Albert államivá teszi. Ranschburg életének javarészét ebben a laboratóriumban, tudományos búvárlatokkal tölti el, de 1926-ban azt mondja: „elég volt“, s átadja laboratóriumát egyik kiválasztott jeles tanítványának, Schnell Jánosnak.

Az utód lelkiismeretes pontossággal és hangyaszorgalommal leltárba veszi, nagynevű elődjének és munkatársainak működését. Ennek eredménye a fentemlített vaskos kötet és az a szép ünnepség, amely 1929 április 28-án, Nagy Árpád kultuszállamtitkár elnöklété alatt, a Kir. Orvosegyesület Semmelweis-termben folyt le s amelyen részt vett gr. Apponyi Albert volt vallás- és közoktatásügyi miniszter, Kornis Gyula államtitkár, br. Korányi Sándor, Imre Sándor, Weszely Ödön és a magyar tudományos világnak még számos képviselője, sőt a külföldről is többen, s adóztak a nagy tudós munkásságának. Az ünnep egyik kimagasló pontja volt az emlékkönyv átadása.

Ha ennek a vaskos kötetnek csak a tartalomjegyzékét nézzük, azt látjuk, hogy nincs az emberi elmének olyan rendes vagy rendellenes működési területe, ahova a Ranschburg-laboratórium kutatásai be ne világítottak volna. De nemcsak a magyar tudományos körök érdeklődését keltette fel maga iránt ez a szerény külsőségek között is nagyszerű tudományos búvárkodást végző intézet, hanem a külföldét is. Ha a művelt nemzetek lélektani kutatóinak műveit forgatjuk, Ranschburg nevével és laboratóriumának megállapításaival — mondhatjuk — valamennyien foglalkoztak és annak több megállapítására mint alapvető lélektani törvényre hivatkoznak. (Ranschburgnak 112, öt-hatféle nyelven megírt különféle művéről, munkatársainak 70 közleményéről tesz említést az emlékkönyv.)

Mindezek között a legnagyobb jelentőségű a Ranschburg-féle homogén gátlás és egybeolvadás törvénye, mely rövidre fogva így hangzik: „Egymást érintő lelki tartalmak és folyamatok (érzetek, képzetek, törekvések) annál kevésbé zavarják egymást önállóságukban, minél heterogénebbek és inkább, minél homogénebbek.“ Vagy pedig: „A hasonló, hasonlóságának foka szerint, egységbe való tömörülésre törekszik.“ Könyvtárat töltenek meg azok a lélektani munkák, amelyek ezzel a törvénnyel foglalkoznak.

Nem kisebb jelentőségűek Ranschburgnak az emlékezetet érintő kutatásai. Az általa feltalált elmés szerkezetű mnemométert az egész művelt vilá-

gon használják. A Ranschburg-féle szópármódszert az emlékezetkutatók páratlanul állónak ismerik el. A pedagógia az olvasásra, számolásra vonatkozó alapvető megállapításait és a tanulás ökonomiáját tárgyaló megállapításait köszöni Ranschburgnak.

Ha pedig azt nézem, kinek tett legnagyobb szolgálatokat a Ranschburg-laboratórium, azt kell mondanom, hogy legtöbbet köszönhet neki a gyógy-pedagógia. Schnell megállapítása szerint Ranschburg a gyógypedagógiát kiemelte elszigeteltségéből és a pszichológián keresztül az összes szellemi és természettudományokkal kapcsolatba hozta s mind elméleti, mind gyakorlati jelentőségében magasra emelni segítette. Elévülhetetlen érdemei vannak Ranschburgnak a magyar gyermektanulmányozás körül is.

Most pedig térjünk át az emlékkönyvnek arra a részére, amelybe Ranschburg tisztelői és munkatársai írtak tanulmányokat. 40 különböző tanulmány közül itt a pedagógiai vonatkozásúakat válogatjuk ki.

Kollarits Jenő egyetemi tanár (Davos) „Összehasonulás és egybefolyás” címen összefoglalja és kiegészíti a Ranschburg-törvény alkalmazásával szerzett tapasztalatokat. *Necsajev* egyetemi tanár (Moszkva) a felfogási formák minőségét fejtegeti. Objektív, illúziós és határozatlan felfogási formát állapít meg. Az objektív felfogáshoz való hajlam a korral növekszik. A nők az illúziókra hajlamosabbak, mint a férfiak. *Sommer* egyetemi tanár (Giessen) az emlékezésről és kifáradásról hoz érdekes önmegfigyelésen alapuló adatokat. *Focher László* orvos (Budapest) hasonló és eltérő színekkel végzett újrafelismerési kísérleteiről számol be. A színek hasonlóságának növekedtével a felismerés megnehezedik, az eltérések növekedtével megkönnyebbül. *Juhász Andor* középiskolai tanár (Budapest) a pszichotechnikában a teszt-rendszer hívének vallja magát. *Ráth Kálmán* főmérnök (Budapest) az orthopédia szerepét méltatja a munkaalkalmasság megállapításában. *Schmidt Ferenc* igazgató (Soroksár) a nyelvbtlásokat elemzi lélektani alapon. *Eggenberger Rupert* igazgató (München) a Ranschburg-féle laboratórium eredményein fellelkedve azt kívánja, hogy a hasonló tudományos kutatások és a gyógypedagógiai kísérletek alapján emeltessék a jövőben a gyógypedagógiai iskolák teljesítő képessége. *Heller Tivadar* igazgató (Bécs) az értelmi fejlődésükben korlátolt gyermekek beszédzavarait tárgyalja. E sorok írója az erkölcsükben veszélyeztetett gyermekek részére külön (fegyelmező) osztályok felállítását sürgeti. *Michels Fülöp* főiskolai tanár (Budapest) a siketek számtantánításáról írván, a nemek szerint elkülönített számtantánítás hívének vallja magát a siketek iskoláiban. *Nagy László* tanítóképzőintézeti főigazgató (Budapest) részletesen ismerteti a pedagógiai, pszichológiai vizsgálatok célját és módszereit s azt mondja, hogy a jó pszichológusnak nemcsak tudósnak, hanem művésznek is kell lennie. *Tóth Zoltán* főiskolai igazgató (Budapest) Ranschburgnak a gyógypedagógia fejlődését irányító munkásságát fejtegeti. *Vértés O. József* ny. igazgató (Budapest) a siket gyermekek emlékezetéről ír. Beható vizsgálatok után megállapítja, hogy a siketség a gyermek egész lelkivilágát megváltoztatja. *György Júlia* orvos (Budapest) a „züllöttséget” mint az egyéniség mélyreható meg-

betegedését jellemzi. *Hajós Lajos* egyetemi magántanár (Budapest) kritikái megállapításában azt mondja, hogy a pszichológiás kutatást kísérő fizikai mérések gyakorlati eredményeit főleg csak a pedagógiai törekvések pozitívabb elméleti lélektani alapjainak megteremtésében látjuk. *Máday István* egyetemi magántanár (Budapest) megállapítja, hogy a magasabb színvonalon álló em-lősök és az ember alkalmazkodási szélessége nagyobb annál, amit sok pszicho-lógus feltételez. *H. Révész Margit* igazgató-főorvos (Budapest) a gyermek-orvosok alaposabb lélektani kiképzését sürgeti. *Ditrói Gábor* egyetemi tanár (Szeged) a gyengeelméjű gyermekek szemvizsgálatairól közöl fontos adatokat.

Az orvosi tudomány körébe vágó és a statisztikai adatokat tárgyaló (*Juvancz*) tanulmányokat illetékesek fogják megfelelő helyen méltatni. Itt még csak azt említem meg, hogy *Ley* professzor (Brüsszel) és *Sante de Sanctis* professzor (Róma) szép üdvözlő sorokat írtak az emlékkönyvbe. Továbbá hogy a magyar tanulmányokat németnyelvű kivonatban, az idegennyelvűeket, magyar kivonatban is közli a szerző.

Elmondhatjuk, hogy ebben a könyvben Schnell János ércnél maradandóbb emléket állított nagynevű mesterének és a laboratórium vezetésében elődjének. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság pedig az emlékkönyv kiadásának elvál-lalásával méltóképen juttatta kifejezésre elismerését Ranschburg iránt, aki egyik alapítója és oszlopos tagja a Társaságnak. *Éltes Mátyás.*

Molnár Oszkár: *Neveléstörténelem. Segédkönyv a tanító- és tanítónőképző-intézetek V. osztálya számára és a tanítói továbbképzés céljaira.* Buda-pest, 1929. Dunántúl egyetemi nyomdája Pécsen. (208 l.)

Dr. Tóth Antal: *Neveléstörténet. Segédkönyv a tanítóképzés céljaira.* Kap-ható a szerzőnél. (235 l.)

Mind a két munka határozott nyeresége pedagógiai irodalmunknak. A szó nemes értelmében veti jó tankönyvek. Nemcsak tanítóképző-intézeti növendé-kek tanulhatnak belőle, hanem jó szolgálatot fognak tenni mint vezérfonalak pedagógiai vizsgálatra készülő tanárjelölteknek is.

Mindkét mű anyagán, az anyag elrendezésén, a kiválogatás szempontjain annak a tagadhatatlanul nagy fellendülésnek hatása látszik, amely nevelés-történeti irodalmunkban Békefi Remig, Fináczy Ernő, Imre Sándor és Kornis Gyula nevéhez fűződik. Azok után a forrástörténeti értékű kutatások után, amelyeknek eredményei elsősorban Fináczy négy klasszikus kötetében állanak előttünk, az egyetemes neveléstörténet Herbartig terjedő évszázadaira vonat-kozó ismereteink szinte megkövetelték már az ilyen célzatú kézikönyvben való rendezést.

Sajátosan nem ilyen szerencsés a helyzet a magyar neveléstörténet szempontjából. Fináczy Ernő, Békefi Remig, Imre Sándor, újabban pedig Kor-nis Gyula monografiáiban s azokban a sajnós, még csak bibliografaiilag sem feldolgozott kisebb-nagyobb neveléstörténeti értekezésekben, amelyek önállóan, különösen pedig szakfolyóiratainkban és iskolai értesítőinkben jelentek meg, nemcsak hatalmas anyag áll rendelkezésünkre, hanem egyikben-másikban a